

Változik két rendelet

Bányászat és értékszámítás

Előterjesztést nyújtott be a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a 203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet és a 54/2008. (III.20.) Korm. rendelet módosítására nézve. A tervezetről a Magyar Geotermális Egyesület is elmondta véleményét.

„Az előterjesztésben szereplő Korm. rendelet módosítása azért szükséges, mert az „egyéb ásványi nyersanyag” tekintetében a bányajáradék megfizetésének szabályai hiányosak. A szilárd ásványi nyersanyagok és a geotermális energia fajlagos értékének, illetve az érték számítására vonatkozó szabályoknak a megállapításáról szóló 118/2003. (VIII. 8.) Korm. rendelet 1/b. mellékletében a szilárd ásványi nyersanyagok között az „Egyéb” kategóriában szereplő ásványi nyersanyagok 2000 kódszámmal szerepeltek. Ebbe az alcsoportba tartoztak a korábban 4119, 4219, 4222 kódszámmal bevallott ásványi nyersanyagok is, amelyekért 250 Ft/m³ fajlagos értéket kellett fizetni. A 118/2003. (VIII. 8.) Korm. rendelet hatályon kívül helyezésével azonban a fenti kódszámú „Egyéb” ásványi nyersanyagok fajlagos értéke szabályozatlan maradt, ugyanis a Korm. rendelet ilyen kategóriát és ilyen kódszámokat nem tartalmaz. Ezért a korábban 2000, 4119, 4219, 4222 kódszámmal bevallott ásványi nyersanyagok fajlagos értékét nem lehet egyértelműen meghatározni, amely jogértelmezési problémákat eredményez. A módosítással egyértelművé válik, hogy a Korm. rendelet hatályba lépését megelőzően, hatósági határozatban 2000, 4119, 4219, 4222 kódszámmal jelölt ásványi nyersanyagok jelenleg mely kategóriába tartoznak, és azoknak mennyi a fajlagos értéke. A módosítással a fajlagos értékük 550 Ft/m³ lesz egységesen, amely bár a korábbi szabályozáshoz képest több, de tekintettel arra, hogy nem jelentős mennyiségben kerül kitermelésre ezekhez a kódszámokhoz tartozó ásványi nyersanyag, ezért a bányajáradék-bevétel számottevően nem fog növekedni” – írják.

A hatásvizsgálati lap szerint mivel a döntés végrehajtásához szükséges személyi, tárgyi, költségvetési feltételek rendelkezésre állnak és mivel a jelenlegi módosítások formai jellegűek és a végrehajtás lényegét nem érintik, a döntés költségvetési többletterhet nem jelent sem az államnak, sem a hatóságnak, sem a vállalkozóknak. A dokumentum kijelenti továbbá, hogy az előterjesztés nincs közvetlen összefüggésben a kormányprogrammal, illetve nem kapcsolódik előterjesztés alatt álló kormánydöntésekhez. „A választott megoldásokkal szemben más reális alternatíva nem merült fel” – nyugtázza az irat.

A Magyar Geotermális Egyesület válaszlévélben fejtette ki véleményét, amiben különösképpen kifogásolja a 203/1998. (XII. 19.) Kormány rendelet 8. paragrafusának kiegészítését, valamint az 54/2008. (III.20.) Kormány rendelet 3/a mellékletét.

„A Vhr. a következő 8/A. §-sal egészül ki:

8/A. § (1) A geotermikus védőidom kijelölésére irányuló kérelem tartalmazza:

- a geotermikus energia kinyerésére alkalmazandó technológia leírását,
- a kinyerni tervezett geotermikus energia mennyiségét, és
- a kinyerés tervezett időtartamát.

(2) A geotermikus védőidomot az elfogadott kutatási zárójelentésben lévő adatokra és információkra alapozottan a bányafelügyelet a Magyar Állami Eötvös Lóránd Geofizikai Intézet és a Magyar Állami Földtani Intézet szakértőként történő bevonásával jelöli ki.

(3) A védőidomot

- felszín alatti víz kivétele nélküli, fluidum mélységi cirkulációjával kinyert geotermikus energia esetén, annál a hatástávolságnál kell meghatározni, ahol a 25 éves időtartamhoz tartozó állapotban a hőmérsékletváltozás kisebb, mint 10°C,
- a 2 500 m-nél nagyobb mélységű felszín alatti víz-termelő és besajtoló kutak esetén – hidrosztatikus tároló esetében – annál a hatástávolságnál kell meghatározni, ahol a 25 éves időtartamhoz tartozó állapotban a hőmérsékletváltozás kisebb, mint 10°C vagy a nyomásváltozás kisebb, mint 1 bar,
- a 2 500 m-nél nagyobb mélységű felszín alatti víz-termelő és besajtoló kutak esetén – nagy nyomású tároló esetében – annál a hatástávolságnál kell meghatározni, ahol a 25 éves időtartamhoz tartozó állapotban a hőmérsékletváltozás kisebb, mint 10°C,
- több, egymás hatástávolságában lévő létesítmény esetén az a)-c) pontoknak megfelelő közösített burkolófelületekként kell kijelölni.”

A módosítás és az azt megelőző törvények is megtalálhatók a Magyar Közlöny nyomtatott, illetve online változatában.

Az alábbiakban a Magyar Geotermális Egyesület válaszlévélét olvashatják.

Tisztelt Államtitkár Asszony!

Köszönettel vettük megkeresésüket a 203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet és az 54/2008. (III.20.) Korm. rendelet módosításáról szóló előterjesztés-tervezet véleményezésére. Álláspontunkat nemcsak szorosán véve a tervezetről, hanem általánosan a geotermikus energiát érintő bányászati jogszabályokról is kifejtettük.

Geotermikus védőidom

(203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet kapcsán)

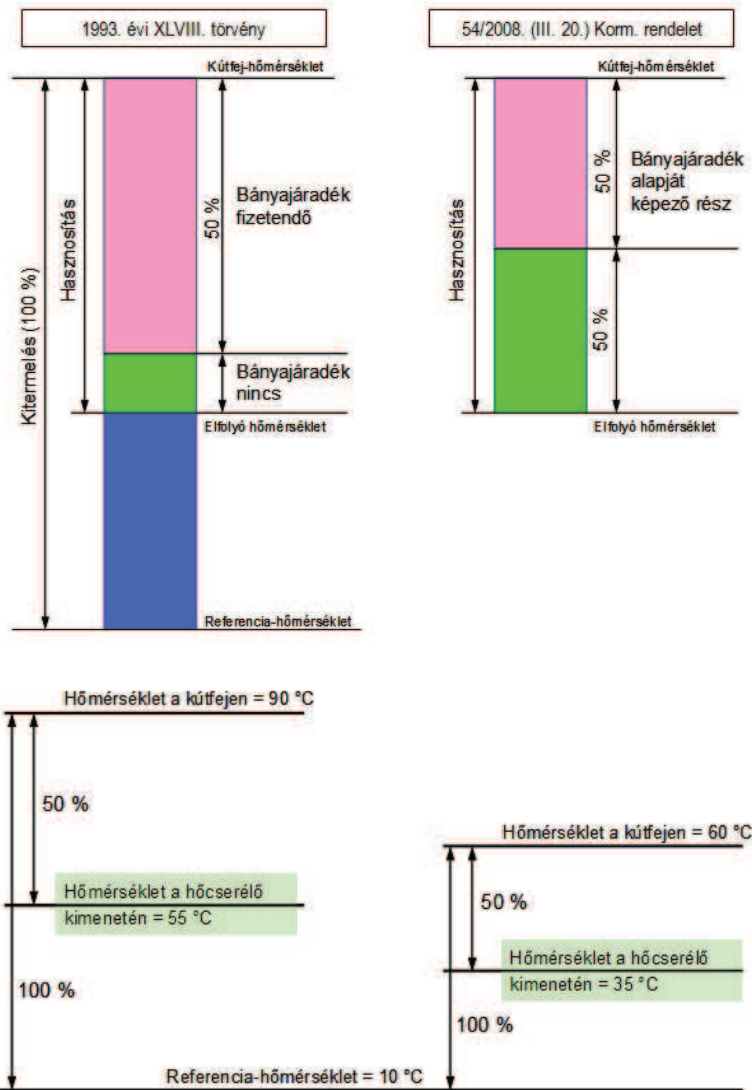
- A végrehajtási rendeletet kiegészítendő 8/A. § (3) b) és c) pontjában meghatározott szabály nem szolgálja a geotermikus védőidom nevében is szereplő védő célzatot. A hőmérséklet-csökkenés az esetek túlnyomó többségében csak a visszasajtoló kutak hatására jelentkezik. Elképzelhető, hogy 25 év alatt az 1 °C-os csökkenés nem jelenik meg a termelőknél, így az a geotermikus védőidomból kimarad. Így pedig előfordulhat, hogy az említett termelők közelébe egy másik, az előzőt zavaró hatású termelésre adnak ki engedélyt, és hogy a geotermikus bányavállalkozót nem is a geotermikus védőidom, hanem legfeljebb a koncessziós terület védi. (A geotermikus védőidom intézménye a jelenlegi javaslat szerint csak zárt területeken működne, azaz 2500 m alatt, ahol viszont csak koncessziós jog birtokában lehet geotermikusenergia-termelést végezni.)

2. A 8/A. § (3) b) pontja még abból a szempontból is kifogásolható, hogy a hatástávolságot hőmérséklet- vagy nyomásváltozási szinthez köti. A hőmérsékletváltozásról fentebb már kifejtettük álláspontunkat. A nyomásváltozás beemelése a geotermikus védőidom határoló felületének meghatározásába viszont véleményünk szerint alkotmányossági problémát is felvet. A nyomásváltozás a felszín alatti víz állapotában, a hidraulikus emelkedési magasságának változásában adható meg. A felszín alatti víz nem maga a geotermikus energia, hanem annak csak természetes hordozó közege. A felszín alatti víz állapotában bekövetkezett változások közül kizárólag a hőmérsékletben bekövetkezett változás hozható összefüggésbe a geotermikus energiával a geotermikus energia bányatörvényi (továbbiakban: Bt.) meghatározásán keresztül, miszerint az a földkéreg belső energiája, viszont a víz nyomásváltozása már egyáltalán nem hozható kapcsolatba a belső energiával, következésképpen a geotermikus energiával sem. A vhr. tehát olyan területre kiterjedően fogalmaz meg előírást a geotermikus védőidom nyomásváltozással összefüggő hatástávolsága kapcsán, amire még a Bt-nek sem terjed ki a hatálya. Álláspontunk szerint a geotermikus energiával kapcsolatosan felszín alatti vizekre vonatkozó szabályozás a bányászati jogszabályokból hatáskör hiányában nem vezethető le. Ez egyébként már csak azért sem lehet másképp, mert a felszín alatti vizekre létezik hatályos törvény, nevezetesen a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény. Amennyiben a bányászati jogból mégis lehetne a felszín alatti vizekre érvényes jogi szabályozást alkotni, akkor az a hatásköri átfedés miatt jogbizonytalanságot eredményezne, ami alkotmányellenes.

Bányajáradék

(54/2008. (III.20.) Korm. rendelet kapcsán)

1. Jelen formájában az 54/2008. (III. 20.) Korm. rendelet 3/a melléklete alapján a bányajáradék a kinyert geotermikus energia után fizetendő. Ez a kútféjen és a hőcserélő kimenetén mérhető hőmérsékletek különbségének felével arányos. A bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény 20. § (6) d) pontja viszont a kitermelt geotermikus energia vonatkozásában mondja ki, hogy az 50%-ot meghaladónan hasznosított mennyiség nem kell bányajáradékot fizetni. A két megközelítés közötti különbséget az ábra szemlélteti.
2. A 54/2008. (III. 20.) Korm. rendelet ebben a formában nem ösztönzi a kitermelt termásvíz hőenergiájának minél nagyobb mértékű hasznosítását, és indokolatlan hátrányba hozza a kisebb hőmérsékletű feltárható termásvízzel rendelkező felhasználókat. Az ábrán látszik, hogy míg egy 90°C-os hévizet kitermelőnek elegendő 55°C-ra lehűttenie a hasznosítás során a vizet (10°C-os felszíni évi középhőmérséklettel mint referenciaszinttel számolva), hogy bányajáradék-fizetési kötelezettsége az 55°C alatti hányadra megszűnjön, addig egy 60°C-os forrással rendelkezőnek a 35°C-os szintet kell ehhez elérnie. Ez technológiai szem-

pontból lényegesen nagyobb kihívás, és így természetesen a költségvetés is jelentős.

A bányajáradék számításának egy jobb módja lenne, ha a bányajáradék fizetésének kötelezettsége egy adott hőmérsékleti szint (pl. 45 °C) alá hűtött hányadra vonatkozóan szűnne meg.

Geotermikus koncesszió

Az Országgyűlés által 2010. május 29-én, a 27/2010. (V.29.) OGY határozatban, A Nemzeti Együttműködés Programja címmel elfogadott kormányprogram Magyar Kereskedelmi és Iparkamarával közös nyilatkozata szerint az aláírók közös célja a magyar gazdaság talpra állítása, a munkahelyek megvédése, a kis- és közepes vállalkozások támogatása valamint hazánk versenyképességének javítása. Ezen kívül egyértelmű célként jelöli meg az erőfölénnyel való visszaélést és a monopóliumok ellenei fellépést.

Jelen formájában a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény (Bt.) végrehajtásáról szóló 203/1998. (XII. 19.) Korm. rendelet (Vhr.) és az ásványi nyersanyagok és a geotermikus energia fajlagos értékének, valamint az értékszámítás módjának meghatározásáról szóló 54/2008. (III.20.) Korm. rendelet tervezett módosítása ezeknek a célkitűzéseknek nem tesz eleget. Ennél fogva a vezetői összefoglaló 3. pontjában megfogalmazott kijelentés, miszerint az előterjesztés nincs közvetlen összefüggésben a kormányprogrammal, szintén nem állja meg a helyét.

Ennek oka, hogy a tervezett módosítás nem tartalmaz utalást arra, mekkora lehet a geotermikus energia vonatkozásában a koncesszióra kijelölt zárt terület nagyságának felső határa. Értelmezésünk szerint így akár az ország teljes területe egyetlen koncessziós területté nyilvánítható, és egyetlen koncesszor – aki nyilvánvalóan nem a kis- és középvállalkozók köréből kerülne ki – monopóliuma alá kerülhetne.

Magyar Geotermális Egyesület által a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal akkori elnökének, Dr. Szabados Gábor elnök úrnak 2010. február 20-án írt véleményében egyetértését fejezte ki a végrehajtási rendelet 2010. február 12-ei módosító javaslatában szereplő résszel, miszerint a kutatási terület a geotermikus energia esetében 50 km² lehet. Az említett véleményt pontosan idézve:

„Az 50 km²-es geotermikus koncessziós területet elfogadjuk. Ugyanakkor kérdés, hogyan lehet kezelni, ha egy hidraulikai rendszerben egymás mellett több társaság szerez koncessziót.

- Fábianszabados esetén, akár 4-6 koncessziós terület is kijelölhető, melyek igen erős hidraulikai kapcsolatban lehetnek egymással. Ezt a problémát a legjobb szándékkal és szakmai tudással készített komplex érzékenységi és terhelhetőségi vizsgálatok sem tudják kiküszöbölni! Megoldás lehet ilyen esetben több koncessziós területet csomagban értékesíteni, vagy a feltételezeten hidraulikailag szoros kapcsolatban lévő rendszerben csak 1 db területet meghirdetni koncesszióra, majd a kutatás lezárultával, a mért adatok ismeretében, dönteni újabb koncessziós terület meghirdetéséről.
- Az sem egyértelmű mi történik, ha a koncessziós terület határán átnyúlik a geotermikus védőidom, belemetszve a szomszéd koncessziós terület védőidomába. (Ezt is tisztázhatná egy önálló „geotermikus védőidom” definíció!)”

A Bt. 2009. évi módosításának egyik okaként a geotermikus energiával való gazdálkodás feladatát jelölték meg. Sajnálatos módon azonban a Bt. érdemi követelményeket és kritériumokat a gazdálkodással kapcsolatban nem ad meg, tehát egy koncesszor megteheti elvileg azt is, hogy a koncessziós terület esetleg más koncessziós területekhez képest sokkal könnyebben és olcsóbban hasznosítható geotermikus energia potenciáljának csak egy töredékét aknázza ki. Jelzésképpen említjük, hogy 2010-ben Szerbiában kiadott legnagyobb koncessziós terület 17,5 km² volt, továbbá német cégek honlapjaikon büszkélkednek azzal, hogy Törökországban 1-2 db 100 km²-es koncessziós területet birtokolnak. A geotermikusenergia-hasznosítás szempontjából tehát a Bt. végrehajtási rendeletében a legfontosabb kérdésnek a koncessziós területek nagyságának maximálisan 50 km²-ben való meghatározását tekintjük, mert megítélésünk szerint másképpen nem kezelhetők a spekulációs és az erőfölénnyel való visszaélési szándékok, továbbá nem érvényesíthetők a gazdálkodási szempontok.

A geotermikus védőidomok kijelölésével és a jelöléshez alkalmazott kritériumokkal kapcsolatban több kérdés merül fel, amelyekkel a tervezet nem foglalkozik. Így nem tisztázott a geotermikus védőidom bővíthetőségének és a különböző tulajdonosok által birtokolt, egymással érintkező koncessziós területek esetén az érintkező védőidomok hidrodinamikai egymásra hatásának kérdése, melyekre a Bt., ill. a korábbi

végrehajtási rendeletek a bányatelkek esetében kitérnek. (Pl.: az érintkező védőidomok egyik oldalán egy termelő, a másikon pedig egy besajtoló kút található.) A Vhr.-tervezet ezeket a kérdéseket a MÁFI és az ELGI hatáskörébe utalja, iránymutatás nélkül. Jelezzük, hogy a hidrodinamikai és hőtranszportmodellelés repedezett tárolókban igen bonyolult feladat, amely az áramlásban résztvevő repedésrendszer leírását, továbbá a már működő rendszerekben végzett mérések geológiai modellbe történő visszacsatolását és ismételt szimulációk elvégzését igényli. Ezekben a feladatokban jelenleg sem a MÁFI-nak, sem pedig az ELGI-nek még nincs gyakorlata, szakmai-ágazati szabályozás nincs, vagy elavult, tehát a Vhr.-nek fokozott jelentősége lesz. A kérdés egyik lehetséges kezelési módja az, hogy bizonyos időtartamra, ill. bizonyos feladatok végrehajtásáig ideiglenes védőidom kerül megállapításra, azaz a védőidom megállapítás folyamata két részre bontódik. A geotermikus védőidom kérdése 2500 m fölött is jelentkezik, és továbbra is megoldatlan, mert a hidrogeológiai védőidom funkciója – amelynek a meghatározása szabályozott – egészen más, visszasajtolásos geotermikus energiatermelés esetén nem alkalmazható.

A védőidomok kijelölését szolgáló kritériumokban történő tisztánlátást illetően egy alaposabb szakirodalmi áttekintést, működő rendszerek szimulációit bemutató cikkek tanulmányozását, és egyszerűbb analitikus modellek felhasználásával érzékenység vizsgálatokat szeretnénk az MGTÉ keretén belül elkészíteni. Reményeink szerint ezt a munkát el tudjuk végezni, s nem lesz felesleges, ill. elkésett, mivel a sajtóban megjelent kormány-munkaprogram szerint 2011 novemberében egy új Bt.-t nyújtanak be a Parlamentnek.

Fenti álláspontunk háttérét némileg kibontva, egy általánosabb véleményt is szeretnénk megfogalmazni. Nevezetesen: szakmailag elhibázottnak tartjuk a mélygeotermia és a szénhidrogén-bányászat azonos vagy analóg módon történő kezelését, amely a Bt.-ben tetten érhető, és amelynek már eddig is számos negatív következménye volt. Javasoljuk a geotermikus energiatermelés és a szénhidrogén-bányászat kezelésének teljes elkülönítését a Bt.-ben. A problémát két kiragadott példán keresztül szeretnénk bemutatni.

A Bt. a geotermikus energia kutatásáról beszél. A geotermikus energiát a Bt.-ben alkalmazott értelemben, tehát úgy, mint az ásványi nyersanyagokat, nem lehet kutatni. Soha senki nem kutatta így, és soha senki nem is fogja így kutatni. 2500 m alatt – leszámítva egy meglehetősen kis területet, amelyen mélyebben elhelyezkedő felső-pannon homokkővek találhatók – repedezett karbonátos kőzetekben elhelyezkedő víztárolókat kutatnak hazánkban geotermikus energia kinyerése érdekében. Az alkalmazott geofizikai módszerekkel egyébként is képtelenség a geotermikus energiát kutatni, ezek az eljárások geológiai szerkezetek és a repedezett, valamint víztelített zónák kiterképezésére használhatók. A kutatás és a mély termálkutak létesítése során jelentkező kockázatok is különbözőek, bár a kockázatkezelésben vannak hasonlóságok. Mindezeknek messze ható következményei vannak, vagy pontosabban lennének, és sok fundamentális kérdés (pl.: a 2500 m-es határvonal ügye, stb.) egészen más megvilágításba helyeződne.

*Tisztelettel:
Szita Gábor
MGTÉ elnök*